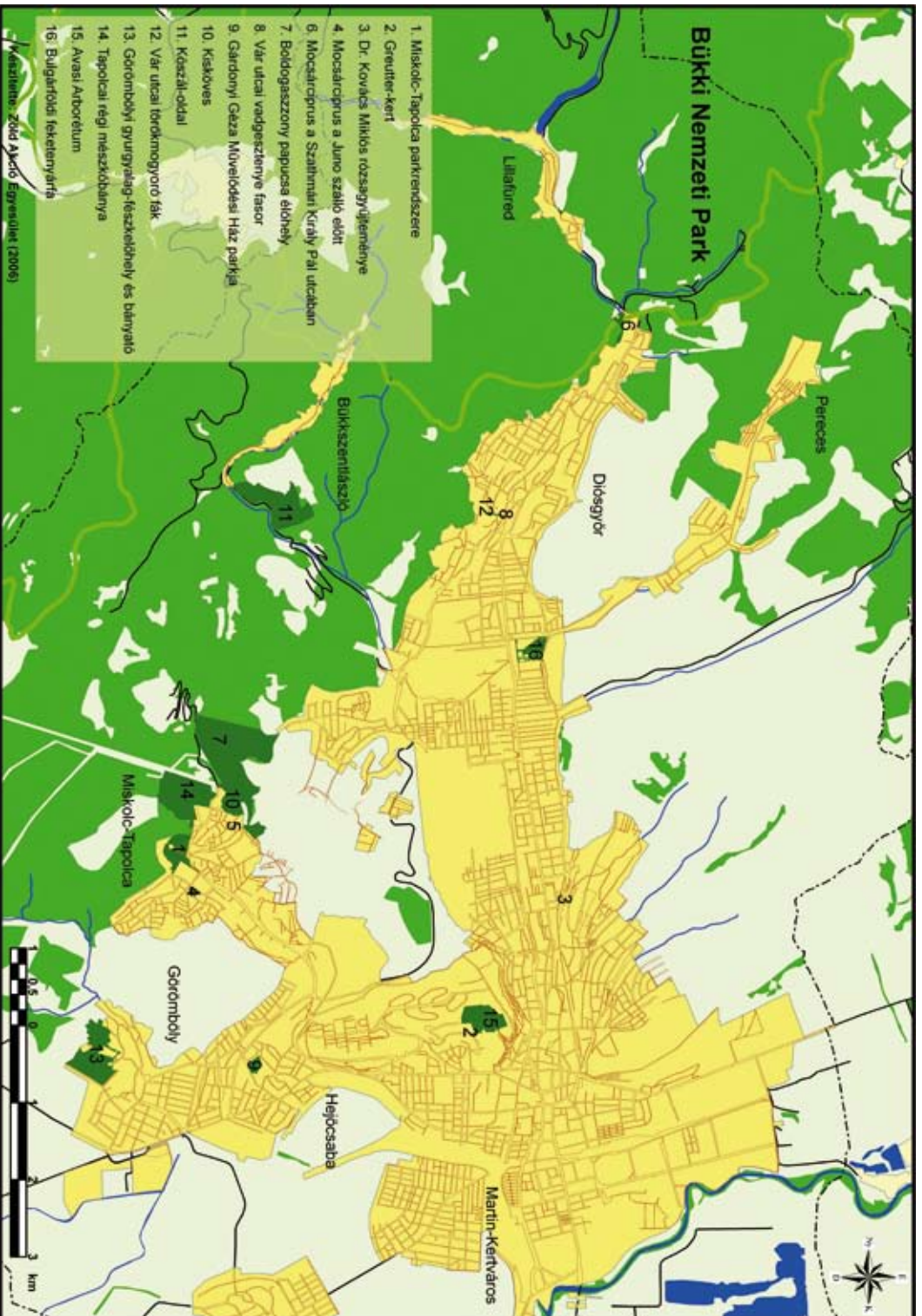

**Miskolc város
helyi jelentőségű védett
és védendő természeti értékei**

Büki Nemzeti Park

1. Miskolc-Tapolca parkrendszere
2. Greutter-kert
3. Dr. Kovács Miklós rozságyajteménye
4. Mocsatprpus a Jüno száló előtt
5. Mocsatprpus a Szaltimán Király Pál utcában
6. Bodogaszony papucsa előhely
7. Vár utcai vadgesztenye fasor
8. Gardonyi Géza Múvelődési ház parkja
9. Kisbóves
10. Kiszál-ódal
11. Vár utcai bodkornyórtó fák
12. Görömbölyi gyurgyárg-fészkelőhely és bányató
13. Tapolcai régi mészkobánya
14. Ávasi Áborectum
15. Bulgárföldi feketenyárfa
16. Mészáros Zoltán Árkád Egyesület (2006)

**Miskolc város
helyi jelentőségű védett
és védendő természeti értékei**

3. javított kiadás

ÍRTA ÉS SZERKESZTETTE

Hudák Katalin
Demeter Zoltán
Papp László

KIADTA

Zöld Akció Egyesület

Bevezető

Miskolc város nevének említésekor a legtöbb ember képzeletében még mindig egy gyáarak övezte, füstös, jellegtelen település képe jelenik meg. Azután említésre kerül Lillafüred, Tapolca, vagy éppen a Bükk és nyomban ellenkező jelzőket hallhatunk.

Ez a kettősség valóban jellemző városunkra. Közvetlen környezetünkben a természet gazdagsága látszik, ugyanakkor a város belterületén a szépülő épületek mellett alig találunk parkokat, komor panelházak közelében hipermarketek és centerek, plázák nőnek fel a még beépítetlen területeken.

Ennek ellenére még körülöttünk is megbújnak olyan értékek, melyeket talán észre sem veszünk a mindennapi rohanásban, vagy éppen nem tulajdonítunk nekik különösebb jelentőséget, mert nem tudjuk, milyen különlegesek. Vannak köztük a város utcáin fellelhető famatuzsálemek, városszéli rétek, rejtett kertek és patakparti ligetek.

Egy részük már jogi védettséget élvez helyi védett természeti terület vagy érték formájában. Ez azonban kevés, ha mi, az itt lakó és ide látogató emberek nem vigyázunk rájuk. Sajnos jól példázza ezt a néhány évvel ezelőtt, az Avason illegálisan kivágott, természetvédelmi oltalom alatt álló, Mély-völgyi fenyőcsoport esete is. Reméljük, hogy értékeink nem fognak a vandalizmus, az érdektelenség, vagy éppen az anyagi haszonszerzés áldozatául esni. Hogy nem csak az marad fenn, amit az írott szó védelmez, hanem mindannyian óvjuk a ránk bízott és általunk tovább is örökített környezetünket. Sőt talán oda is eljutunk egyszer, hogy nem lesz szükség paragrafusokra egy-egy facsoport, vagy néhány kedves virág védelme érdekében.

De addig is szolgálja e füzet Miskolc rejtett értékeinek megismerését és nyissar szemünket arra a szépségre, mely ingyen kínálja magát, s cserébe csak annyit kér: vigyázz és emlékeztess fiaidat.

Köszönjük Greutter Zoltán és a már elhunyt dr. Kovács Miklós illetve Dr. Adorján Imre szenvedélyes és értékteremtő munkáját, valamint Hoitsy György és Bojtár Ottó segítségét, melyet a kiadvány elkészítéséhez nyújtottak.

Élményekben gazdag barangolást és a város egyre jobb megismerését kívánják a szerkesztők.

1. Miskolc-Tapolca parkrendszere

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca belterületén.

Területe: 6 hektár.

Védetté nyilvánítása: 1979

Megközelítése: a 2. számú autóbusszal (Tapolca végállomás).

A védettség rendeltetése az arborétum jellegű őshonos és exóta fajokban gazdag terület megőrzése. A park az idegenforgalmat valamint a szabadidő kulturált eltöltését szolgálja.

A munkácsi görög-katolikus püspökség a fürdő fejlesztéséhez kapcsolódóan már 1868-ban létesített parkot a területen, ami azonban inkább

az itt fejlődő honos fafajokból kialakított parkerdő volt. Miskolc város 1907-ben megvásárolta a területet az itt felszínre törő bővizű forrásokkal együtt, s az 1910-es években elkészített vízmű és vízhálózat után az 1920-as években került sor a park kertművészeti fejlesztésére, melyben jelentős szerepet vállalt Barabits Fülöp egykori főkertész. Az időközben eltelt 80 év során rajzolatában, kiterjedésében és növényzetének összetételében is változott a díszkert.

Az intenzíven fejlesztett park és törendszer az üdülőkörzet egyik gyöngyszeme. A park területén évszázados, dendrológiai szempontból értékes, valamint ritka fajokban gazdag növényzet található, melyet a rendkívül gazdag állatvilág (elsősorban madarak) színesít. Kiemelkedő eleme a csónakázótó, aminek mentén megmaradtak az égeres-forrásláp tájképíleg fontos mézgás-éger facsoportjai. Az idős nyarak, kocsányos tölgyek és magaskőrisek egyedei alapvetően meghatározzák a park hangulatát. Ezekhez nőttek hozzá az egzotikus fa- és cserjefélések, melyek tovább növelték a terület szépségét és különlegességét. Különösen figyelemre méltóak a sudár mocsárciprusok, a terebélyes vérbükkök, a páfrányfenyők és az ezüstfenyők.

Az 1999. évben magyarázó táblákkal látták el az itt tenyésző növényeket, így a látogató az esztétikai élmény mellett természet tudományos ismereteit is bővítheti.

A park művelési ágát megváltoztatni, területét csökkenteni, fáit, cserjeit, egyéb növényfajait kivágni, megromálni, a növényeket más módon károsítani nem szabad. A park területén élő védett, és védelem alatt nem álló állatvilágot élettevékenységében zavarni nem szabad. A park területén – szobrok kivételével – létesítményt elhelyezni, üzemeltetni ill. olyan tevékenységet végezni, amely a park rendeltetését zavarja, vagy veszélyeztet, tilos. A park gypét, fa- és cserjeállományát folyamatosan ápolni kell úgy, hogy az állatvilág élettevékenysége zavarást ne szenvedjen.

Foto: F. Nagy Zsuzsanna

2. Greutter-kert

Földrajzi fekvése: Miskolc, Aulich Lajos u. 16.

Területe: közel 1,1 hektár, melyből az értékes növények mintegy 800 m² területen tenyészenek.

Védetté nyilvánítása: 1979

Megközelítése: a 38. számú autóbusszal (Tampere városrész végállomás).

Fotó: Hudd Katalin

A kert helyén a múlt század végén a Greutter-család szőlője és gyümölcsöse terült el, közel 11 holdnyi területen. A későbbiek során a telek mérete jelentősen lecsökkent. A ma is látható, nyári laknak készült épület létrehozásával párhuzamosan, az 1900-as évek elején kezdődött el a díszkert kialakítása. A ma is látható idős fák részben ebből az időszakból származnak, részben az eredeti gyümölcsös egyedei, így mindegyi-

kük közel 100 éves. 1985-ben a még magmaradt gyümölcsös helyére is diszfa-különlegességek kerültek, s a gyűjtemény bővítése ma is tart.

A területen jelenleg az alábbi méretes fafajok találhatók: 7 db 100 évesnél is öregebb szelídgesztenye, 1 db 1 méteres törzskerületű szomorú japánakác, 1 db 1,6 m törzskerületű simafenyő, 1 db 1,5 m törzskerületű páfrányfenyő, 2 db 1,5 m törzskerületű gyantáscédrus, 1 db tiszafa, 3 db floridai fűzercserje, 1 db duglászfenyő, 1 db 2 m törzskerületű gyertyán. Ezek méreteik miatt már önmagukban is látványosságot jelentenek, de pl. a gyantáscédrusok Észak-Magyarország ritka példányai, sőt az országban is a legszebb fák közé tartoznak. Ugyancsak említésre méltóak az eredeti gyümölcsösből meghagyott hatalmas és egészséges cseresznyefa, két terebélyes húsos-som- és hat mogoróbokor. A fiatalabb egyedek között érdemes megemlíteni a császárfákat, a paratólgyet, a magyalokat és a számtalan örökzöld fenyő- és ciprusféléket.

A természetes előregedés, a kemény téli fagyok, vagy éppen a nyári viharok persze megtizedelték a kert állományát. Így tűnt el a hatalmas borostyán, a bükkök, a fűgefák, a babérmeggy, a házi berkenye, és a simafenyő 1 példánya.

A terület kisajátítását védettsége akadályozta meg, így ennek köszönhető, hogy a növényegyes helyén nem a környező lakótelep panelházai állnak. A terület esztétikai és dendrológiai értéket képvisel, amely az oktatásban és az ismeretterjesztésben is jelentőséggel bír.

A terület jelzett fajt és cserjéit kivágni, megrongálni, valamint más módon károsítani tilos. A kert folyamatos figyelemmel kísérése szükséges. Látogatását az új tulajdonossal kell egyeztetni.

Érdemes megemlíteni, hogy a kerttel közvetlenül szomszédos telken található a szintén védett Avasi Arborétum.

3. dr. Kovács Miklós rózsagyűjteménye

Földrajzi fekvése: Miskolc, Kőporos u. 34.

Területe: két telekrészen 1578 m²

Védetté nyilvánítása: 1979 és 1988

Megközelítése: az 1. vagy 2. számú villamossal (Thököly utcai megálló) és az 1, 1A autóbuszal (Lézerpont megálló)

A vadon élő rózsafajok száma száznál is több, de ha a kb. 9000 éve zajló nemesítés fajtáit, hibridjeit vizsgáljuk, akkor számolatlan változattal találkozhatunk. Az első rózsakatalógus alapját Josephin császárnő 1804-ben alapított gyűjteménye képezte. E rozárium néhány fajtája Miskolc városában is megtalálható, dr. Kovács Miklós kertjében.

Fotó: Dr. Gyulai Iván

A gyűjtemény megalapozása 1958-ban kezdődött, főként Európára koncentrálván, de olyan városokat is érintve, mint Taskent, Szamarkand, Buhara, Hiva, Tbiliszi és Jereván. Kertek, udvarházak, kastélyparkok virágai elevenednek meg e kertben. A miniatűr, polyantha, floribunda, floribunda grandiflora, teahibrid, park- és futórózsák fajcsoportjaiba tartozó rózsák 1500 fajtájában gyönyörködhetünk a miskolci gyűjteményben.

A védetté nyilvánítás indoka az volt, hogy a rózsagyűjtemény a város egyik színfoltját képezi, melynek fenntartása a tudományos munka és az idegenforgalmi látványosság miatt szükséges. Emellett a rozárium olyan értékes növénycsoportot képez, amely a helyi talaj- és klímaviszonyok között tapasztalati alapot nyújt a szárazságtűrő típusok elszaporításához. Figyelembe véve a nagy számú változatot, a gyűjtemény egy génbank szerepét is betölti.

Újabb az iskolán kívüli oktatás célját is szolgálja. Főként egyetemi és főiskolai hallgatók érkeznek ide egy-egy terepgyakorlat keretében. A gyűjtemény megtekintéséhez előzetes bejelentkezés szükséges (Fülöp Péternél, tel.: 30/507-9561, email: peter.fulop@uni-miskolc.hu).

A rózsafajták számát, területét csökkenteni nem szabad. A terület művelési ágát megváltoztatni nem lehet. A város tervezi egy nagyobb területű rozárium létrehozását az Avasi Arborétum területén, ahová átoltással kerülnének át a jelenlegi kertből az egyes fajok, fajták és változatok. Itt jobb lehetőség nyílna a bemutatásra és a további fejlesztés helyigénye is biztosítható lenne.

Tevékenységeért a néhány éve elhunyt dr. Kovács Miklós 1999-ben Miskolc Város Nívódíjában részesült.

4-5. Junó Szálloda melletti és Szatmári Király Pál utcai mocsárciprusok

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca belterületén.

Védetté nyilvánításuk: 1979 és 1981

Megközelítésük: a 2. számú autóbusszal (Éden kemping megálló, illetve Tapolca végállomás).

Fotó: Hudák Katalin

Az észak-amerikai kontinens atlantikus, mocsaras partvidékén élő fafaj egykor a harmadidőszaki Európában is nagy tömegben élt. A Kárpátok oligocén szelvényeinek tömegét jórészt ez a faj alkotta. A nagy termetű, lombhullató, vékony vörösesbarna kérgű fa sajátos részei a talaj fölé emelkedő légzőgyökök. 2-3 cm átmérőjű tobozai 10-12 pikkelyből állnak. Éréskor a belső felületükön kiválasztott gyanta tartja össze őket. Származása ellenére a közép-európai teleket károsodás nélkül elviseli, ezt jól mutatja, hogy földrészünk kertjeiben már 1640 óta ültetik.

A védettség rendeltetése a fák egyéni

jellegének megőrzése volt. A mocsárciprusok életkora kb. 80-85 év lehet. A szálloda előtti faegyed törzskerülete 302 cm, magassága 23 méter, míg a Szatmári Király Pál utcai példány 350 cm kerületű és kb. 22 méter magas. Ez utóbbinak a csúcsa letört, de növekedése során ismét elnyerte korábbi formáját.

A fákat megrongálni, törzsüket megsérteni, gyökérzetüket elvágni, termőterületükön a felszínt szilárd burkolattal ellátni nem szabad. Időszakonkénti locsolásuk, növényvédelmi szempontból való ellenőrzésük szükséges.

6. Majális parki égeres

Földrajzi fekvése: Miskolc-Diósgyőr.

Területe: 1 hektár

Védetté nyilvánítása: 1981

Megközelítése: az 1, 5, 15. számú autóbusszokkal (Majális-park végállomás, illetve megállóhely).

A Szinva-patak mellett, a majális-parki autóbusz végállomástól a Csanyik-völgy bejáratáig épségben maradt podagrafűves égerliget társulás kíséri a vízfolyást, amely a Forrásvölgyben hosszú kilométereken keresztül már a Bükki Nemzeti Park területén folytatódik. A fák között leggyakoribb a névadó *mézgás éger*, de megtalálható még a *magas kőris*, a *törékeny fűz*, a *hegyi juhar*, a *koszánkos tölgy* és az alacsonyabbra növő *mezei szil*. A cserjeszintben sok a *fekete bodza*, de a *mogyoró* és a *veresgyűrű som* is jellemző. Gyakoriak a fákra, cserjékre felkapaszkodó liánok, mint például az *erdei iszalag* és a *komló*. A gyepszintben meghatározó a *podagrafű*, a ligeterdőkre jellemző *erdei nyenyúlhozam* és néhány magas kórós növény (*halovány aszat*, *vörös acsalapu*).

E szakaszon tiszta utoljára a Szinva vize, de minősége romlott a korábbi időszakokhoz képest. Még előfordulnak benne *pisztrángok* is, vagy éppen a *kövi csík*, de már eltűntek olyan ritka fajok, mint a Petényi-márna és az erdélyi ingola. Időnként felbukkan a felsőbb szakaszon rendszeresen költő *vízirigó* is.

A helyi védettséget élvező természetes élőhelyek közül ez a leginkább látogatott és ezáltal legjobban veszélyeztetett is. Ezt jelzi a japánkésérűfű és a sokvirágú napraforgó megjelenése, illetve az erőteljes terjedése is. A tájidegen fafajok közül a zöld juhar jelenthet veszélyt a társulás összetételére.

Emellett problémát jelent a kommunális hulladék jelenléte, melynek egy része a völgy felsőbb szakaszairól mosódik le a területre.

A védett terület része a Szinva-tanösvénynek, és itt működik a Bodnár Gábor Cserkész-park is.

Az égeres megőrzése érdekében fontos teendő az özöngyomok visszaszorítása, valamint a területen a teljes építési tilalom elrendelése.

Foto: F. Nagy Zsuzsanna

7. Boldogasszony papucsá élőhely

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolcán, az Iglói úti kemping közelében.

Területe: 12 hektár.

Védetté nyilvánítása: 1984

Megközelítése: a 2. számú autóbusszal (Tapolca végállomás).

Fotó: Demeter Zoltán

A védettség rendeltetése a *Boldogasszony papucsá* – mely hazánk egyik legritkább, 1983-tól fokozottan védett növénye – élőhelyének védelme volt. Bár világhírlományának fennmaradása egyelőre nem veszélyeztetett, védelme érdekében mind a Berni, mind a Washingtoni Egyezményben szerepel. Hazai termőhelyein fogyatkozóban van, így Magyarországon aktuálisan veszélyeztetett fajnak számít.

A Boldogasszony papucsá az egyetlen hazai nagyvirágú orchidea, amely virágpompája alapján az egyik legszebb és legkülönlegesebb növényünk. Neve papucszerűen kiöblösödő mézajkára utal; a rigópohár, papucskosbor elnevezéseiben is ez jelenik meg. Nyirkos erdőkben, mészkedvelő tölgyesekben, vagy irtásréteken fordul elő, hazánkban meglehetősen lokálisan. Virágzása május közepére esik.

Miskolc-Tapolcai élőhelyén, egy gyertyános-tölgyes társulásban, a védetté nyilvánításkor 200-250 egyedet számlá-

ló populáció létezett. Az ilyen magas tőszám hazai élőhelyein általában szokatlan. Mára egyedszáma (kb. 30 tő) és virágzó példányainak mennyisége (4) is erősen lecsökkent. Viszszaszorulásának jelentős oka lehet a védelemből eredő háborítatlanság következményeként az erdő bezárulása. Ezért – kellő körültekintés mellett – a védett területen található faállomány megbontására lenne szükség, mely a nagyobb fénymennyiség biztosítását is szolgálná. A tapolcai állomány génbankként is megőrizendő, melynek hathatós védelmét csak a területi védelem jelentheti.

A fokozottan védett faj élőhelye csak engedéllyel és szakvezetővel látogatható. Engedély a Miskolc Megyei Jogú Város Építési, Környezetvédelmi és Településfejlesztési osztályán (tel.: 512-700), szakvezetés pedig az Ökológiai Intézet Alapítványtól (508-699), illetve a Zöld Akció Egyesülettől (508-701) kérhető.

A területen található védett fajok közül jellemző még a *fehér madársisak*, a *széleslevelű nőszőfű* és a *turbánliliom* előfordulása.

Mivel a környék a bányászat és az illegális hulladéklerakás terhelésének van kitéve, ezért indokolt a védelem fenntartása, illetve kibővítése is.

8. Vár utcai vadgesztenye fasor

Földrajzi fekvése: Miskolc-Diósgyőr, Vár utca.

Védetté nyilvánítása: 1984

*Megközelítése: az 1, 1A jelű autóbuszokkal (Diósgyőr városrész megálló),
illetve az 1. számú villamossal (Diósgyőr végállomás).*

A védettség rendeltetése az eredetileg 52 db – ma 39 db – idős, nyolcvan év körüli, vadgesztenyéből álló fasor megőrzése volt, melynek lombkoronája kupolaként borítja a város egyik legjelentősebb műemlékéhez vezető utat. Az utca jelentős városképi, esztétikai értékkel is bír.

A fák egészségi állapota változó, magasságuk 18-20 méter, törzskörméretük 149 és 277 cm közötti.

A fasor fáit megrongálni, törzsüket megsérteni, gyökérzetüket elvágni, a gyökérzet feletti felszínt szilárd burkolattal fedni nem szabad. Időszakonkénti locsolásuk, növényvédelmi szempontból való ellenőrzésük szükséges.

Fotó: Hudák Katalin

9. Gárdonyi Géza Művelődési Ház parkja

Földrajzi fekvése: Miskolc, Süttő János u. 42. sz. alatti ingatlan.

Területe: 2,5 hektár.

Védetté nyilvánítása: 1985

Megközelítése: a 4. számú (Hejőcsabai gyógyszertár megálló) és 14H számú (Süttő János utcai megálló) autóbusszal.

Fotó: Hudák Katalin

A védettség rendeltetése az arborétum jellegű, őshonos és exóta fajokban gazdag terület megőrzése, a dendrológiai és esztétikai értéket képviselő növényfajok védelme. A park egyben oktatási, ismeretterjesztési célokat is szolgálna, de jelenleg zárt terület, mely hasznosításra vár.

A Bárczy család 1870-es években épített kúriáját körülvevő park 1945 után a magyar állam tulajdonába került. A terület urbanizációs folyamatai során a parkrendszer felújításra került és a szórványosan megmaradt évszázados, dendrológiai szempontból ritka és értékes fafajokat a park jellegének megfelelő fajokkal egészítették ki.

A védelmi javaslatban 99 db fát vettek jegyzékbe, melyek 32 fajhoz tartoztak. Közülük külön is kiemelték olyan egyedeket,

melyek termetük, koruk, megjelenésük alapján figyelemre méltóak lehetnek. Ilyenek az őshonos *tiszafa* és a *mezei juhar* idős példányai mellett a bejárati sétányt kísérő hatalmas *kocsányos tölgyek* is.

A terület meglévő potenciális adottságaival, ligetes jellegével jelentős tájképi és természeti értéket képvisel a családi házas övezetben. A park gondozása városképi és növényegészségügyi szempontból egyaránt fontos lenne.

A park művelési ágát megváltoztatni, területét csökkenteni, fáit, cserjéit megrongálni, kivágni, zöld gallyakat, virágokat, magvakat gyűjteni, valamint növényanyagát más módon károsítani nem szabad. Olyan tevékenységet folytatni (építkezés, tereprendezés) amely a fák épségét és a terület rendeltetését zavarja, illetve veszélyezteti, nem lehet. A park gyepterítottsága rendszeres kezelést igényel, de figyelemmel arra, hogy a fa- és cserjeállományban ne keletkezzen kár.

10. Kisköves

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca, Baghy Gyula utca végén.

Területe: 11 hektár.

Védetté nyilvánítása: 1986

Megközelítése: a 2. számú autóbusszal (Tapolca végállomás).

A védettség rendeltetése a közvetlenül a beépített terület melletti kiemelkedően található páratlanul gazdag, ritkaságokban is bővelkedő növény és rovarvilág védelme, mely csak jogi úton biztosítható. A környéken korábban sok ehhez hasonló hely lehetett, amelyet mára elpusztítottak.

Fotó: Demeter Zoltán

A védett terület jellemző növénytársulása a gyertyános kocsánytalan tölgyes, ami mellett a sajmeggyes karsztbokorerdő-foltok, az északi zárt mészkő-sziklagyepek, valamint a pusztafűves lejtősztyepek mozaikjai teszik sokszínűvé a tájat.

A változatos élőhelytípusok számos védett faj megtelepülését tették lehetővé. A lejtősztyepeken gyakori a *nagy pacsirtafű*, a *tarka és bíboros kosbor*, a *kardos és fehér madársisak*, a *tavaszi hérics*, a *Janka tarsóka*, a *törpe- és tarka nőszirm*, a *magyar zergevirág* és a *tarka imola*, míg a határos gyertyános tölgyesben *turbánliliommal*, vagy *hegyi csilagvirággal* találkozhatunk. Itt fészkel a *tövisszűrő gébics* és a *karvalyposzáta*, illetve fellelhető még a *zöld gyík* is.

A terület parcellás kiosztása, az építkezések ilyen irányú terjeszkedése megakadályozandó. A Kiskövesen fellelhető nem honos fajokokat (fenyők) el kell távolítani. Emellett meg kell akadályozni a gyepmozaikok beerdősülését is.

Fotó: Papp László

11. Kőszál

Földrajzi fekvése: Bükk-hegység, Miskolc és Bükkszentlászló közötti műút É-i oldalán.

Területe: 45 hektár

Védetté nyilvánítása: 1988

Megközelítése: a 68. számú autóbusszal (Mészköbánya megálló).

Fotó: Demeter Zoltán

A védettség rendeltetése az értékes erdőtársulások, sziklagyepek, sziklafüves lejtők, korróziós sziklaalakzatok védelme volt, melyek jónéhány védett állat- és növényfaj számára biztosítják a fennmaradást.

A DNY–ÉK-i irányú, triász répáshutai mészkőben kialakult Tatár-árkot északról határoló Kőszál és Nagy-Sánc meredek oldalai igen változatos társulásoknak adnak otthont. E változatosság a tagolt domborzat és az ebből következő változatos mikroklíma következménye, ami viszont elősegíti az igen eltérő igényű fajok egymás melletti előfordulását, illetve a terület reliktumörző jellegét eredményezi. Emiatt a terület igen gazdag bennszülött és más védett növényfajokban; ez a Keleti-Bükk legfontosabb reliktumörző területe.

A legmeredekebb, sziklás oldalakon nyúlfarkfüves és kisebb

részben deres csenkeszes sziklagyepek alakultak ki. Az első társulásban az egyik névadó faj, a bükki bennszülött *magyar nyúlfarkfű*, óriási tömegben fordul elő. Ez az egyik legnagyobb bükki állománya, így e sziklagyepek génbankként is fontos szerepet töltenek be. Értékes sziklagyep-fajok még a *sárga kövirózsza*, *deres és fehér varjúháj*, *apró nőszirm*, *pongyola harangvirág nagyvirágú alfaja* és a *magyar pikkelypáfrány*. Ezek az egész Keleti-Bükk legnagyobb kiterjedésű sziklagyepjei; hasonló gazdagságban legközelebb Lillafüred környékén jelennek meg.

A sziklagyepek közt viszonylag kis kiterjedésben megjelenő lejtősztyepprétek is több értékes faj őrzői: *leánykőkörcsin*, *szarvas pitypang*, *budai és tarka imola*, *tavaszi hérics*, *pusztai meténg*, *magyar lednek*, *Janka-tarsóka*, *nagy pacsirtafű*, *ágas atracél*, *tarka nőszirm*.

A nyílt társulásokkal mozaikoló karsztbokorerdők, de különösen a melegkedvelő tölgyesek uralják a hegyoldal délies lejtőinek kétharmadát, mutatva annak xerotherm jellegét. Bennük a legnagyobb érték a szubmediterrán *pilisi bükköny*, mely az Északi-középhegységben

csupán a Bükkben, annak is inkább csak a nyugati részén fordul elő. Itteni megjelenése szigetzerű, legközelebb a dél-bükkki Kecskvár környékén található, és előfordulása a Tatár-árok hegvidalainak reliktumőrző szerepét igazolja. Mellette a társulások értékes növényei még a ritka *macskahere*, *nagyezerjófű*, *pázsitos nőszirm*, *magyar zergevirág*, *méregölő sisakvirág*, *Waldstein-pimpó*, *erdei gyöngyköles*, *sujtár*, *csillagvirág*, *fekete földitömjén*, illetve a cserjeszintben közönséges fajok mellett a némileg ritkábban előforduló *sajmeggy* és *sóska-borbolya*.

A lejtő alsó részében a gerinceken, illetve a sziklafalak alatti kötörmelékes helyeken hárs-köris sziklaerdők alakultak ki, melyben a melegkedvelő tölgyesnél említett fajok egy része mellett megjelenik a társulás karakterfajai közül a *mérges sás*, illetve az *őzsaláta*. A gerincek közötti mélyedésekben, illetve az észak felé forduló oldalakon kialakult zonális társulások – gyertyános-tölgyes és bükkös – csak növelik a terület társulásainak mozaikosságát. Említésre méltó fajok a *turbánliliom*.

A völgy alján húzódó szurdokerdő kevésbé karakterisztikus, ráadásul a benne vezetett műút, és az ezt kísérő hulladéklerakó helyek is csökkentik értékét. Egyetlen említésre méltó karakterfaja az *évelő holdviola*.

Állattani szempontból kiemelhető a *kígyászölyv*, a *bajszos sármány*, illetve a *pannongyík* és *zöld gyík* előfordulása, illetve a *holló* valószínű fészkelése. De megtalálható itt hazánk egyik legnagyobb rovára a *fűrészlábu szöcske* is.

A védett terület környezetében található a kelta eredetű, ex-lege védett földvár, a Nagysánc, mely nemcsak történetileg, de tájképileg is jelentős.

A természetvédelmi terület szabadon látogatható, de a terület védelme érdekében ajánlott a szakember által vezetett bejárás, megismertetés. Szakvezetés kérhető az Ökológiai Intézet Alapítványtól és a Zöld Akció Egyesülettől. (tel: 505-768).

A terület egésze véderdőként kezelendő. Tilos a bányászkodás, és a gyepek égetése, szükseges a nyílt felületek cserjésedésének, erdősülésének megakadályozása.

Fotó: Demeter Zoltán

12. Vár utcai törökmogyorófák

Földrajzi fekvése: Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 18.

Védetté nyilvánítása: 1988

Megközelítése: az 1, 1A jelű autóbusszokkal (Diósgyőr városrész megálló), illetve az 1. számú villamossal (Diósgyőr végállomás).

Fotó: Hidak Katalin

A védettség rendeltetése a történelmi nevezetességű két fa fennmaradásának biztosítása volt, melyek annak a 600 éves eredetű, valószínűleg többször is új fákat növelő ős-fatönknek a gyökeréből sarjadtak, amelynek az 1848 előtti időkben törvényfa volt a neve. Ugyanis korábban e lombok alatt hirdettek ki és hajtottak végre ítéleteket. Az 1935-ben kivágott, teljesen kiszáradt faegyed 25,5 méter magasságú, 274 cm törzskerületű és 86 cm átmérőjű volt. A jelenlegi utódfa törzskerülete 193 és 218 cm, magasságuk 12-13 méter.

A monda szerint III. Béla leányába, Mária hercegnőbe beleszeretett egyik apródja. A megbeszélt találkán azonban az apród hiába várakozott, így lefeküdt aludni, de előtte leszúrt

egy mogyoróvesszőt ruhaakasztó gyanánt. Ebből a vesszőből sarjadt aztán a híressé vált fa. Nagy Lajos király lányának, Mária királynőnek, Zsigmond király feleségének is kedvence volt az akkor már hatalmas törökmogyoró, amely alatt gyakran időzött.

A közterületeinken gyakori fafaj, természetes körülmények között, hozzánk legközelebb a Déli-Kárpátok AI-Dunára néző vonulatain fordul elő. Egyenes törzsével, kúpos koronájával a legmutatósabb parkfák egyike. A szárazságot és a városok poros levegőjét jól tűri. Termése – bár sokan gyűjtik – vastag héja és kis bele miatt kevésbé élvezhető.

A két fát megromgálni, törzsét megsérteni, gyökérzetét elvágni, a fa védőterületén a felszint burkolni nem szabad. Időszakonkénti növényvédelmi szempontból való ellenőrzése szükséges.

13. Görömbölyi gyurgyalag fészkelőhely és bányató

Földrajzi fekvése: Miskolc-Görömböly, Tégla utca végén

Területe: 26,5 hektár

Védetté nyilvánítása: 2002

Megközelítése: a 4. számú autóbusszal (Tégla utca megálló).

A védettség rendeltetése a fokozottan védett gyurgyalag és védett partifecske fészkelő- és táplálkozóhelyének, valamint az egyre inkább természetes élőhellyé váló tó élővilágának megőrzése, fejlődésük tudományos megfigyelésének biztosítása. A környéken lakók részére pihenési és ismeretterjesztési célú lehetőséget is biztosít a terület.

A védett terület 3 részre osztható. Az első a felhagyott homokbánya, amelynek függőleges falában a *gyurgyalag* és a *partifecske* fészkel. A lakott üregek száma az utóbbi években 15 és 40 között változott. A gyurgyalag hazánkban fokozottan védett madár, melynek eszmei értéke 100 000 Ft. Szerepel a kipusztulással fenyegetett fajok regisztráló Vörös Könyvben is.

A második rész a valamikori tölgyes helyén létesített fiatal akácok területe, mely a madarak számára táplálkozóhelynek számít. Az erdő aljnövényzete leromlott, de a tisztásokon még számos tölgyes és erdős-sztyepp faj található. Az erdő további védett madarak számára nyújt fészkelő- és táplálkozóhelyet: *házi rozsdafarkú, vörösbegy, cinege fajok, barátposzáta, ökörszem, sárgarigó, kis és közép jakopáncs, zöld küllő*. A rovarvilág nem kutatott, de több védett lepkefaj is előfordul a területen (pl. *kardoslepke*).

A harmadik rész a bányató és a körülötte lévő mocsaras terület, illetve felhagyott bányaudvar. Az agyagbánya helyén kialakult állóvíz ideális vizes élőhely. A tó felszíne 5500 m², legmélyebb pontja 5,5 méter, a tározott víz kb. 12 000 m³. A közepesen kemény, semleges kémhatású, szervesetlen tápanyagokban szegény vizű tó több hazánkban ritka algafaj élőhelye. A halak között megtalálható a védett *szivárványos ökle* is. A kétélűek közül a *zöld varangy*, a *tavi és gyepi béka*, illetve a *tarajos gőte* előfordulása bizonyított, míg a hullók közül a *vízisikló* és a *fürge gyík* a leggyakoribb. A tó környezetének madárvilága is egyre színesedik. Rendszeres vendég a *tőkés és barátréce*, állandó lakó a *vízityúk*, a *cserregő nádiposzáta*, de megjelent már a *törpegém* és a *jégmadár* is.

A védett területen tilos a fészkelőhelyül szolgáló felhagyott bányafal bolygatása, rongálása és költési időben (május–június) való megközelítése. Ugyancsak tilos a tó területének és növényállományának megváltoztatása, a védett élőlények elpusztítása, károsítása, élőhelyük megsemmisítése, illetve a nád és a száraz fű égetése. A tóba csak őshonos és a nádat nem pusztító halfajták telepíthetők be. A korlátozások figyelembe vételével a horgászat engedélyezhető.

Fotó: F. Nagy Zsuzsanna

14. Tapolcai régi mészkőbánya (Várhegyi felhagyott kőfejtő)

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca, Miskolc DNy-i részén.

Területe: 30 hektár

Védetté nyilvánítása: 2002

Megközelítése a 2. számú autóbusszal (Tapolca végállomás).

A tapolcai kőbányát az 1890-es évektől 1936-ig intenzíven, majd 1950-ig még csökkentett intenzitással művelték. 1950 és 1970 között a bányaudvarokat törmeléklerakóként használták. Az 1980-as évek elején a területet országos szintű védettségre javasolták, mégis csak 2002-ben sikerült helyi természetvédelmi oltalom alá helyezni. Pedig 20 méterrel a felszín alatt már a Miskolc várost ivóvízzel ellátó tapolcai forrásokhoz áramló karsztvíz található.

A 10 hektáros bányaudvarban húszféle geológiai jelenség látható. Olyan tektonikai és hidrotermális folyamatok emlékei tanulmányozhatók a kőbánya falain, amelyek a Kárpát-medence mai aljzatát képező földkéreg lemezek vándorlásaival összefüggésben egykor nagy mélységekben, magas hőmérsékleten keletkeztek. Emellett egy neolitikus földvár maradványai, hévízes eredetű barlangrendszer és denevérek lakta további karsztos üregek gazdagítják a terület értékeit.

A művelés miatt kialakult meredek sziklafalak, s a lerakott meddőhalmok részűi változatos élettereket kínálnak. Mivel a bányaművelés felhagyása folyamatos volt, a terület botanikai vizsgálata során a vegetációfejlődés különböző stádiumairól kaphatunk képet. A terület botanikai jelentősége kutathatóságában és a változatos formákból adódó potenciális élőhelyeiben van, de ritka, védett fajokban még nem gyakori (*tavaszi hérics*, *széleslevelű nőszőfű*, *tarka nőszirm*). Kiemelendő viszont a kőbánya peremén, a laza kőzetből felépülő lejtőn található fokozottan védett *Boldogasszony papucs*a populáció, melyet gyertyános-tölgyes állomány vesz körbe. Több mint 100 egyedet számláló, hazánk egyik legjobb állapotú állománya. Látogathatósága engedélyhez kötött! Engedély a Miskolc Megyei Jogú Város Építési, Környezetvédelmi és Településfejlesztési osztályán (tel.: 512-700), szakvezetés pedig az Ökológiai Intézet Alapítványtól (508-699), illetve a Zöld Akció Egyesülettől (508-701) kérhető.

A zoológiai értékek tekintetében legfontosabb a sziklafalakon korábban már bizonyított fészkelésű *kővirigó*, *bajszos sármány* és *hantmadár*, illetve a táplálkozási célból előforduló *uhu*, *darázsölyv* és *holló* jelenléte. A *kővirigó* fokozottan védett, vörös könyves faj, mely szerepel a Berni Egyezmény fokozottan védett fajai között és a Bonni Egyezmény második mellékletében is. A *bajszos sármány* szintén vörös könyves, Berni Egyezményben szereplő faj. További előforduló védett madárfajok: *kenderike*, *zöldike*, *tengelic*, *meggyvágó*, *citromsármány*, *süvöltő*, *bübos pacsirta*, *tőviszúrú gébics*, *barázda billegető*, *kékcinege*, *széncinege*, *csilcsalp füzike*, *fekete rigó*.

A védett gerinces állatfajok közül egyes hüllők jelenléte gyakori. Az ízeltlábúak ritkább fajai – a növényekhez hasonlóan – a tetők gye- és erdőtársulásaihoz kötődnek. Közülük említést érdemel az *imádkozó sáska*, a *kék és a rezes futrinka*, a *vörös könyves nagy hőscincér*, a *barna gyalogcincér* és a *takácscincér*.

A ritkább nappali lepkefajok közül bizonyított előfordulása a *diszes tarkalepke* – mely egész Európában védett, a kipusztulás szélén álló faj –, a *gyászlepke*, a *nagy fehérsávós lepke*, a *keleti gyöngyházlepke*, a *zöldes gyöngyházlepke*, a *farkasalma lepke*, a *kardoslepke*, a *lápi gyöngyházlepke* és a *keleti boglárkalepke*.

A kezelés szempontjából irányadó a természeti értékek megóvása, az ezt figyelembe vevő tájrendezés, mely az illegális személtelhelyezés és az invazív növényfajok problémáját orvosolja. Támogatandó a megkezdett területrendezés és az azt követő, tervezett geológiai bemutató park megvalósítása is.

15. Avasi Arborétum

Földrajzi fekvése: Miskolc, Aulich Lajos és Perczel Mór utca között.

Területe: 14 hektár, melyből 6 hektár a gyűjteményes kertek területe.

Védetté nyilvánítása: 2003

Megközelítése: a 38. számú autóbusszal (Tampere városrész végállomás).

A növénygyűjtemény – mely a város csaknem mértani középpontjában, az Avas délkeleti lejtőjén, kedvező mikroklímájú környezetben található – telepítése 1986-ban kezdődött el, Dr. Adorján Imre, miskolci főorvos kezdeményezésére. A növényanyag jelentős részét külföldi útjai alkalmával szerezte be és ültette el. A halála után róla elnevezett Dr. Adorján Imre Fenyőkertben 450 nyitvatermő faj és fajta 900 egyede csodálható meg. A természetes formák nemzetségeinek megoszlása: 12 cédrus, 36 jegenyefenyő, 39 lucfenyő, 55 Pinus és 9 vörösfenyő faj, illetve fajta. A kerti formák közül 136 álciprus, 173 boróka, 37 tiszafa és 96 tuja változatot találunk a kertben.

Fotó: Mészáros Melinda

A kert létesítésének célja az Európában és más földrészekeken honos fenyőfajták széleskörű megismertetése és ezáltal az általános ismeretek gazdagítása, illetve a természetszeretet növelése volt. A kiskertek tervezésénél is segítséget ad a gyűjtemény, hiszen elsődlegesen a kerti formák kerültek beültetésre. Különösen gazdag a gyűjtemény a magyar nemesítésű fenyőfélék területén. Ezek közül is kiemelkednek Barabits Elemér, Barabits Fülöp volt miskolci főkertész fiának fajtái. A gyűjteményben minden faj és fajta jeltáblázva van, így könnyen azonosítható és neve alapján beszerezhető.

Néhány érdekesebb faj: *óriás jegenyefenyő*, *Jeffrey-fenyő*, *himalájai seelyemfenyő*, *óriás-tobozú-fenyő*, *hegyi és kínai mamutfenyő*, *foszlókérgű tuja*.

Megtekintésre érdemes még a Fenyőkertben lévő hangarózsa (*Rhododendron*) liget is.

A talaj- és az éghajlati-mikroklimatikus adottságok, illetve a fekvés mellett az aránylag kis terület is az örökzöldek és fenyőfélék telepítésének kedvezett.

A hat hektáros művelésbe vont területnek mintegy 1,5 hektáros részét teszi ki a régi telepítésű, különálló fenyőgyűjtemény, mely zömmel apró termetű, kiskertekbe való fajtákból áll. A fennmaradó 4,5 hektáron főleg lombos fák találhatók, de a nagyobb termetű és a sziklakerti fenyők is itt növekednek. Ez utóbbi rész telepítése 1995-ben indult el és 2005-re befejeződött, de megnyitása csak 2010 után várható. Ebben a lombosfa-gyűjteményben a lombohullató fajok 350 változatának 1226 egyede lelhető fel. Közöttük olyan érdekességek is, mint pl. az ébenfafélékhez tartozó virginiai szilva, az egzotikus megjelenésű japán juhar, a szépenvű tündérfű, az ámbrafű, vagy a csodálatosan színeződő varázsfű, s mellettük számtalan honos fa- és cserjefaj változata.

A gyűjtemény megtekintését valamint a talaj és a növényzet védelmét segíti elő a kiépített, járdaalapos gyalogösvény-hálózat. Minden évben a május 1. és november 1. közötti keddi és csütörtöki napokon 10–16 óra között, míg szombatonként 10–14, vasárnaponként pedig 10–12 óra között díjtalanul látogatható a Dr. Adorján Imre Fenyőkert. Előzetesen bejelentkezett csoportok részére az Avasi Arborétumért Alapítvány szakvezetést is biztosít, mellyel kapcsolatban a gyűjtemény fenntartóját, ifjabb Adorján Imrét kell megkeresni (Tel.: 30/375-7177).

A védett területen tilos a növényzet károsítása, a jelenlegitől eltérő területhasználat, valamint az építési tevékenység.

16. Bulgárföldi fekete nyárfa

Földrajzi fekvése: Miskolc, Stadion utca Bertalan utca felé eső vége

Védetté nyilvánítása: 2003

Megközelítése: az 1., 1A., és 6. jelű autóbusszokkal, illetve az 1. számú villamossal (Bulgárföld városrész megállóhely)

Fotó: Hudák Katalin

A 990 cm törzskerületű *fekete nyárfa* (*Populus nigra*) tekintélyes termetével és korával (kb. 200 éves) egyedi értéket képvisel a városi környezetben. Az Erenyő-patak hajdani puhafaligetének hagyatéka. A közelben sehol máshol nem található hasonló korú és nagyságú egyed. Egyedi, monumentális megjelenése a lakótelepi környezetben különösen meghatározó.

A fa élő ágainak csonkolása, a fa kivágása tilos. Az odvas részeket a további károsodás megakadályozása érdekében kezelni kell. A mellette lévő árok tisztítása, és a járda esetleges javítása csak a fa gyökérzetének roncsolása nélkül engedélyezhető. A mellette elhelyezkedő ÉMÁSZ-telephely villámhárítójának köszönhetően az idős fa villámcsapás általi károsításától nem kell tartani, de a telephely esetleges későbbi átalakítása esetén, e védelmi funkció fenntartását ki kell dolgozni.

MISKOLC VÁROS VÉDETTSÉGRE VÁRÓ TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

Korábbi kiadványunkhoz hasonlóan áttekintést kívánunk adni a még védettséget nem élvező, de remélhetőleg minél hamarabb természetvédelmi oltalom alá kerülő kincseinkről is.

ÉLŐHELYEK

Tatár-árok – Mexikó-völgyi felhagyott mészkőbánya – Vásárhely- és Galya-tető területe

Földrajzi fekvése: Bükk-hegység, Miskolc és Bükkszentlászló közötti műút D-i oldalán.

Területe: kb. 245 hektár, a védelemre javasolt területé 115,1 hektár

Megközelítése: a 68. számú autóbusszal (Bükkszentkereszt elágazás megállóhely).

Az 1980-as években került felvetésre a felhagyott Mexikó-völgyi mészkőbánya védetté nyilvánításának ötlete. Az akkori indoklásban több gyík faj élő-, illetve néhány ritka madárfaj fészkelőhelyeként szerepelt a terület. Mára e funkciója – valószínűleg a szomszédos üzemelő mészkőbánya hatásaként is – több faj esetében megszűnt (pl. kövirigó). Ugyanakkor élőhely és potenciális fészkelőhely funkcióit a terület közvetlen bányászatának megszűnése és a jelenleg is működő őrzés miatt meg tudta tartani. Emiatt természetvédelmi oltalom alá helyezése jelenleg nem indokolt.

A Tatár-árok – Vásárhely-tető – Galya-tető összefüggő terület esetében, a védetté nyilvánítás alapját képező természetvédelmi, tájvédelmi cél a Miskolc város közvetlen közelének legfajgazdagabb élőhelycsoportjának és ritka állatfajainak megőrzése.

Különleges, a Bükki Nemzeti Park területéről hiányzó társulással, vagy fokozottan védett növényfajjal nem találkozunk. A növényzet természetes állapota és a terület minél kisebb háborítatlansága viszont lehetővé teszi a Bükki Nemzeti Park területével összevetve is ritka fajgazdagságú állatvilág jelenlétét. A védelemre leginkább hivatott területek a Tatár-árok szurdokerdeje és az ott található bükkösök, valamint az összes gyepek a környező bokorerdős területekkel. Mintegy pufferként védelmet érdemelne az északi részen található gyertyános tölgyes és a központi területet délről szegélyező melegkedvelő tölgyes.

A terület nemzetközi egyezmények (IUCN Vörös Lista, Berni Egyezmény) alá tartozó, illetve fokozottan védett állatfajai: *díszes tarkalepke, kis apolló lepke, békászó sas, kígyászölyv, hosszúsárnyú denevér, kereknyergű patkósdenevér, nagy patkósdenevér, nagyfülű denevér, óriás koraidenevér, piszedenevér*. Magyarország 50 legveszélyeztetettebb szárazföldi gerinces állatfajának listájáról 12 faj fordul elő a területen. Emellett a Tatár-árokban található a fokozottan védett Mexikó-völgyi víznyelőbarlang is.

Fotó: Demeter Zoltán

A védetté nyilvánításnak külön aktualitást ad a Mexikó-völgyi mészkőbánya hosszú távon tervezett működése, mely folyamatosan semmisíti meg a hegytömböt. A robbantások, a por-szennyezés, a járművek lég-, zaj- és egyéb szennyezése, az illegális hulladékelhelyezés mind-mind a terület degradációját és az értékes élőhelyek végleges megsemmisülését vonják maguk után. Ugyanakkor a felhagyott bányaterületek új típusú élőhelyekként is funkcionálhatnak, bár meredek, sziklás hegyoldalak a Tatár-árok környékén természetes jelleggel is előfordulnak.

A Miskolc város irányából jelentkező fény- és általános levegőszennyezés is hozzájárul a tetők rovarvilágának elszegényedéséhez.

Mindennemű erdészeti beavatkozás kerülendő (a gyepeken történő szelektív cserjeirtást kivéve). A Vásárhely-tető és Galya-tető sztyeppfajokban gazdag gyepein a cserjésedés és az erdő záródása korlátozandó. A Tatár-árokban időszakosan felgyülemelő szemetet össze kell gyűjteni és el kell szállítani.

A Mexikó-völgyi mészkőbánya bányatelkének magasabb részein, illetve a megmaradt ÉNy-i pilléren, meg kell akadályozni a termelés esetleges elindítását. Néhány éven belül, kevésbé értékes területen lévő bányatelek felajánlásával meg kell oldani a bánya jelenlegi telephelyének bezárását.

Áfonyás-rét

Földrajzi fekvése: Bükk-hegység, Bükkzentkereszt, Lillafüred és Bükkzentlászló között.

Területe: 54 hektár a teljes helyrajzi szám területe, míg ebből a gyepterületé 32,28 hektár

Megközelítése: az 5. és 68. számú autóbusszal (Lillafüred és Bükkzentlászló végállomás), illetve a bükkzentkereszt-i Volán autóbuszjáratral.

A védetté nyilvánítás alapját képező természetvédelmi, tájvédelmi cél a Magyarországon – és így a Bükkben is – területileg visszaszorult mészkerülő hegyi rétek, szőrfügyepek egyik legzetes képviselőjének – a későbbi természetvédelmi kezelés révén való – fenntartása, értékes növényfajainak és esztétikai értékeinek megőrzése végett. Ritkább növényfajai: *kigyónyelvpáfrány*, *sokcimpájú holdruta*, *kövi pimpó*. Utóbbi védett fajnak, jelenleg ez az egyetlen ismert lelőhelye a Bükkben!

A terület egy része békaszittyóval, sásfajokkal és nádtippan fajokkal benőtt forrásláp. A védelemre érdemes terület rendkívül érdekes, mert a Bükkben igen ritka fekete áfonyás és szőrfüves társulás színesíti a verescsenkeszes és franciaperjés réteket. Dominánsak a szőrmoha fajok is.

A Kaán Károly forrástól nyugatra fekvő terület magas fűvű gyepe között nagy egyedszámú kigyónyelvpáfrány (*Ophioglossum vulgatum*) populáció bújkol meg. Mivel nehezen észrevehető faj, az esetleges beavatkozásokat végzők tudtukon kívül károsíthatják, esetleg tüntethetik el a területről ezt a növényt. Magyarországon potenciálisan veszélyeztetett faj. Megyénkből csak a Bükkből, a Zemplénből és a Taktaközből vannak előfordulási adatai.

Meglévő adataink szerint a szőrfüben a sokcimpájú holdruta (*Botrychium multifidum*) szép populációja él, mely, mint igazi magashegyi, alhavi flóraellem, már önmagában is indokoltta teszi élőhelyének védelmét. Magyarországon a faj a kipusztulás közvetlen veszélyébe került.

A védelemre előterjesztett területen érzékelhető természetes szukcesszió és a közelben lévő lovastanyáról kiinduló lovastúrák a legfontosabb veszélyeztető tényezői az itt kialakult élővilágnak. A lovak taposásukkal, trágyájukkal degradálják és nitrifikálják a talajt.

Az állományok jelentős károsodását okozhatják a be nem avatkozás miatt bekövetkező spontán cserjésedés és erdősülés, illetve a tavaszi égetések. A területet gyepeként kell fenntartani, ahol semmiféle erdőgazdasági és egyéb tevékenység nem folytatható. A kaszálás és cserjeirtás, mint kezelési tevékenység szükséges, de idejét a természetvédelmi hatósággal egyeztetni kell. A beavatkozásokat (kaszálás) a kigyónyelv-páfrányos és holdrutás területeken célszerű a spóraérelés után végezni.

Fehérföld

Földrajzi fekvése: Bükk hegység (Bükkszentlászló és Bükkszentkereszt között)

Területe: 50 ha

Megközelítése: 68. számú autóbuszszállal (Bükkszentlászló végállomás).

A Bükkszentlászlótól délnyugatra lévő Fehérföld a Bükkre nézve nem gyakori társulásnak, az áfonyás bükkösnek ad helyet. Gyepszintjében a *fekete áfonya* az uralkodó, moha és zuzmó-fajok előfordulásával. A völgyalján az *enyves éterek* alatt kiterjedt szedres alkot állományt, melyben megjelenik a *szálkás pajzsika*.

Bár a területen nevesített védett fajok nem fordulnak elő nagy számban, az élőhelyek jellege és ritkasága miatt védelme mégis indokolható.

Állattani szempontból az itt fészkelő ritkább madárfajok képviselői: *erdei szürkebegy*, *hegyi billegető*, *fekete harkály*, *szürke küllő*, *héja*. A rovarfauna nagyrészt megegyezik a Kárpátok áfonyás szubmontán bükköseivel, azaz hazai viszonyok között érdekes, míg tőlünk É–ÉNy-ra tipikus.

Az egész területen az erdészeti és egyéb beavatkozást (útépítés, művelés) meg kell tiltani. A szélsőséges termőhelyi viszonyok miatt az ilyen állományok rendkívül sérülékenyek, véderdőként kezelendők.

Köpüsvölgy

Földrajzi fekvése: Bükk-hegység (a Miskolci Állatkert és Kultúrparktól északra)

Területe: 30 ha

Megközelítése: az 1, 5, 15. számú autóbuszokkal (Majális-park végállomás illetve Állatkert megállóhely).

A völgy három szakaszra tagolható. A felső részen a fő iránnyal különböző szögeket bezárva számos kisebb-nagyobb vízmósás, illetve leszakadás teszi változatossá és kissé kuszává is a terepet. A középső részben a völgy kiszélesedik, s a lépcsőzetes leszakadások nyíltabb területén változatosabb vegetáció jelenik meg. Nyíres fenyérek, májmohával és szőrmohával borított felszínnek, vízzivárgást feltételező növényzet a jellemző. Az alsó szakaszon elmaradnak a csuszamlások, az oldalak szelidebb lejtésűekké, a völgyalj szélesebbé válik, majd az Állatkert ÉK-i csücskénél szinte belesimul a környezetbe.

A terület értékét növelik a specialista, szűk ökológiájú, a stresszt alig tűrő növények. Három védett faja a Bükkre nézve ritkaságnak számító *részeg korpafű* vagy más néven *györgyfű*, a *kapsos korpafű* és a *szálkás pajzsika*.

A völgy mindkét oldalán – 100-100 m szélességben – valamint a völgytalp területén mindennemű erdőgazdálkodási tevékenység tilos, azaz a felsőbb régiókban a szálalásos művelés sem javasolt.

Poklos tető

Földrajzi fekvése: Miskolc-Komlóstető

Területe: 25 ha

Megközelítése: a 19. és 67. számú autóbusszal (Lomb utca megállóhely, illetve végállomás)

A tetőhelyzetben, illetve DK-re lejtő oldalban lévő nagyon szép, még ma is ép sztyeppré, kisebb csepleszmeleggy-foltokkal és bokorerdő elemekkel igen gazdag fajösszetételű együttest alkot.

Igen fontos kiemelni, hogy ez a szigetszerű élőhely tulajdonképpen a Galyák alkotta lánccolat tagja, s jelentős szerepe van a fajmegőrzésben és a migrációs lehetőségek biztosításában. Épp ezért fontos a Vásárhely-tető és a Galya-tető védelme is a Poklos mellett.

Az állatvilág tekintetében a területen alaposabb vizsgálatot még nem végeztek. Több védett faj is előfordul, pl. a *kardostlepké* (*Iphiclydes podalirius*, 10 000 Ft). Éjszakai vizsgálatok során több értékes faj előkerülése várható. Valószínűleg gazdag hulló- és madárfaunával is bír.

Növényfajai közül említést érdemelnek a *tavaszi hérics*, a *csillagőszirózsa*, a *budai imola*, a *nagyezerjófű*, a *piros kígyószisz*, az *apró és tarka nőszirm*, illetve a *leánykőkörcsin* többszáz többől álló állományai. A korábbi adatok alapján (Gyulai I., Less N.) a *magyar zergevirág* és a *Janka-tarsóka* is jelen van a területen.

A gyeptet körülölelő melegkedvelő tölgyesben az erdészeti beavatkozást, útépitést meg kell akadályozni. Meg kell szüntetni a hétvégi telkek kialakítását is, már így is kiharaptak egy falatot a védendő területből. A néhol erőteljesebb cserjés (kőkenyes-galagonyás) foltok megritkítása – természetvédelmi szakember felügyelete mellett – a gyeptet védelme érdekében elképzelhető.

Juhdöglő-völgyi tó és környéke

A kis tó a környék erdei békáinak fő szaporodási területe, több madár- és emlősfaj itatóhelye, illetve ritka, alacsonyabbrendű vízi szervezetek élőhelye. A kb. 300×30 méteres tavacska hidrológiai szempontból a tömpölly kategóriába sorolható, melyet az 50-100 cm medermélység és a csak szélsőségesen száraz időjárásban való kiszáradás jellemez.

A terület komplex élőhelyvédelmet igényel. Főbb védett fajai: *magyar zergevirág*, *turbánliliom*, *madárfészek*, *közép fakopáncs*, *jégmadár*.

Fotó: F. Nagy Zsuzsanna

Polyánka-, Fényeskereszti- és Fényeskő-völgy

Az északi lefutású, völgyekkel tagolt, erdővel borított területen jól tanulmányozhatóak a Bükk-hegységet jellemző flóra, fauna és geológiai formációk. A Miskolci Öko-Kör a területen ezért egy ökológiai bemutatóterületet hozott létre, melyet a Kék Madár Tanösvényen járhat be az érdeklődő (információ.: 70/311-8432, okokor@citromail.hu).

Főbb védett fajai a következők: *pirosló hunyor*, *leánykőkörcsin*, *apró nőszirm*, *széleslevelű nőszőfű*, *évelő holdviola*, *egerészölyv*, *darázsölyv*, *kővirigó*, *hantmadár*, *macskabagoly*.

Ostoros-hegy

A Diósgyőr és Pereces városrészek között elhelyezkedő magaslat déli lejtőin másodlagos lejtősztyeppré alakult ki, melyen több védett növényfaj található (pl. *fehér zanót*, *piros kígyószisz*, *Janka-társóka*, *nagy pacsirtafű*, *tarka imola*, *tarka nőszirm*).

Geológiai szempontból is ritka képződmény, hiszen egy 5-6 millió éves lesüllyedt völgy maradványa.

Kultúrtörténeti szempontból az 1300-as évektől, a pálos rendi szerzetesek által elindított szőlőtermelés máig fennmaradt helyszíne is. A hegy lábánál lévő extenzív szőlők és gyümölcsösök fontos és jellegzetes tájképi elemek, ahol még ma is több hagyományos gyümölcs- és szőlőfajta található.

Pingyom tetői hegyi kökörcsin élőhely

Földrajzi fekvése: Miskolc – Juhdöglő-völgy, Bagolymező ÉNy-i lejtésű oldalán

Területe: 2 ha

Megközelítése: Harsány–Kisgyőr Volán autóbuszjáratral (Pingyomtető buszforduló megállóhely)

Erőteljesen cserjésedő, ÉK-i kitettségű, jellemzően a lejtő felső harmadában és tetőhelyzetben megjelenő gyepek. A korábban homogén gyepek ma már kisebb-nagyobb cserje- és facsoportokkal mozaikosak.

A korábbiánál (1992-ben 2000 fő volt a becsült állomány) már kisebb számú populáció található, bár még így is jelentős állományról van szó. Gyakori még az *agárkosbor* jelenléte is. A terület Ny-i részén lévő gyertyános tölgyes kis foltjában nagyszámú *északi sarkvirág* populáció él. A korábban leírt *kapcsos korpafű* állomány valószínűleg avartűz áldozata lett (Dr. Gyulai Iván szóbeli közlése).

A területen művelési ágat változtatni nem szabad, hiszen az esetleges parcellázás az élőhely megszűnését eredményezné. A beerdősülés és az elakácosodás megállítása mindenképpen külső beavatkozást igényel, a korábban említettek alapján. Fontos a terület tűzkár elleni védelme is.

Fotó: Demeter Zoltán

Lyukó völgyi kakasmandikó élőhely

Földrajzi fekvése: Miskolc, Lyukó-völgy, Nagy Király-hegy

Területe: 2 ha

Megközelítése: a 16. számú autóbusszal (Gulya-kút megállóhely)

Fotó: Horváth Soma

A Nagy-Király hegy megmaradt gyertyános tölgyese ad menedéket a még mindig több száz példányból álló populáció számára. A kakasmandikó élőhelyén az utóbbi 2-3 évben az erdőt szinte teljesen eltüntette az illegális favágás. A megváltozott fafaj és korosztály-összetétel mikroklimatikus és talajtani változásokat is okoz, melyek ugyancsak érzékenyen érinthetik ennek a Bükkre nézve unikális fajnak az állománya. A védett növény fennmaradását erőteljesen veszélyezteti az akácodosás és az illegális szeméttlerakás is. A növény gyűjtése szintén veszélyeztető tényező.

A populációt csak az eredeti társulás megőrzésével lehet megvédeni, így az említett területen minden erdőgazdasági vagy egyéb beavatkozás tilos. Fel kell számolni az időközben kialakult illegális szeméttlerakást is. Mivel a terület elakácosodott,

szükséges az élőhelyvédelmi célzatú beavatkozás, amihez feltétlenül természetvédelmi szakember bevonása szükséges.

GYŰJTEMÉNYES KERT

Rhododendron liget

Földrajzi fekvése: Miskolc, Dalárda u. 23.

Területe: 300 m²

Megközelítése: A 6. számú autóbusszal (Nagy-Erenyő megállóhely)

Fotó: internet

A későbbi védettség célja a szakszerűen telepített és gondozott parkszerű egzotikus növényanyag megőrzése és bemutatása, illetve a természetben történő ismeret- és élményszerzés elősegítése lehet.

A terület tulajdonosa, Szentkereszti Béla 1983 óta törekszik a legváltozatosabb színárnyalatú rhododendronok beszerzésére. A kert a májusi virágzás idején a leglátványosabb, amikor a 23 fajta rhododendron színpompája sok érdeklődőt vonz.

EGYEDI ÉRTÉK

Hársfa a Bükk Áruház előtt

Földrajzi fekvése: Miskolc, Újgyőri főtérr

Megközelítése: Az 1., 1A. jelű autóbusszokkal, illetve az 1. és 2. számú villamossal (Újgyőri főtér megállóhely)

A közterület funkciójú téren álló idős *nagylevelű hársfa* védetté nyilvánítását indokolja a faegyed vélhetően több mint 150 éves életkora és ebből fakadó jelentős méretei, illetve a sivár, jórészt növénytelen, aszfaltozott területen különösen szembetűnő esztétikai értéke is.

A fa a tér – az 1980-as évek második felében történt – átépítése előtt az Avar utcai 19/90. számú gyógyszerár belső udvarán állt. Az 1985-ben elhunyt Kneszely Nándor, bácskai származású gyógyszerész által lakott épület a Bükk Áruház, illetve a hozzá kapcsolódó parkoló kivitelezése során lebontásra került, így az idős hársfa is a kivágás sorsára juthatott volna. A gyógyszerész családjának információi alapján Nagy Gábor (Borsod megyei Természetvédelmi

őrzésére évente érdemes sort keríteni. A városi környezetben is kedvező tulajdonságokkal bíró fa genetikai értékeit érdemes lenne szaporításával és közterületi kiültetésekkel megőrizni.

A fát megrongálni, törzsét megsérteni, gyökérzetét elvágni, védőövezetében szilárd burkolatot létesíteni nem szabad.

Egyesület, Miskolci Városszépítő Egyesület) 1984-ben kérte az illetékes szervezetek intézkedését, ami meg is történt. Az így megmaradt hárs az Újgyőri főter közterületének egyetlen értékes és szép elemét képezi.

A védelemre javasolt nagylevelű hárs egyede 18-20 méter magasságú és 410 cm mellmagassági törzskerülettel, illetve 135 centiméteres törzsátmérővel rendelkezik. Kedvezőbb termőhelyen akár 30 méteres magasságot is elérnek a faj egyedei, viszont a városi körülmények között ez a méret is figyelemre méltó, különösen a törzs tekintélyes méreteire tekintettel.

A nagylevelű hárs, kifejezetten mezofil fajként nem kedveli a városok nyáron felmelegedő, száraz levegőjét, így időszakonkénti locsolása szükséges. Növényvédelmi szempontból való ellen-

Felhasznált irodalom:

Dr. Adorján Imre (2002): *Fenyőgyűjtemény az Avasi Arborétumban*. Avasi Arborétum Baráti Kör, Miskolc, pp. 39.

Albert Valéria (1998): *A miskolci rózsakert*. In.: Élet és Tudomány 1998. július 17. pp. 912–913.

Borhidi Attila – Sánta Antal (szerk., 1999): *Vörös könyv Magyarország növénytakarásairól I-2*. TermészetBÚVÁR, Budapest, pp. 362, 404.

Farkas Sándor (szerk., 1999): *Magyarország védett növényei*. Mezőgazda, Budapest, pp. 416.

dr. Györffy István (1929): *Diósgyőr öreg törökmogyorófája kiszáradt*. In.: Természettudományi Közlöny, 1929. szeptember 15. pp. 551–553.

Gyulai Péter (1990): *Védett és veszélyeztetett növény- és állatfajok felmérése és térképezése a Délkeleti-Bükk területén*. (kézirat)

Less Nándor (1990): *A Délkeleti-Bükk növénytakarója és természetvédelmi értékelése*. (kézirat)

Szlabóczky Pál (1983): *Geológiai értékek veszendőben. Mi lesz a miskolc-tapolcai földkéreg-fejlődési emlékek sorsa?* In.: Búvár 1983/9. szám, pp. 447–449.

*Készült 500 példányban, környezetbarát papíron
Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzatának
támogatásával
2009-ben*

